

КУЛТЪТ КЪМ ДИОНИС И ОРФИЗМЪТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:11 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:11

There are no translations available.

КУЛТЪТ КЪМ ДИОНИС И ОРФИЗМЪТ

Още през XIII в. пр. н. е., който се счита за Векът на Орфей, култът към Дионис, а заедно с него и култът към Богинята-Майка, се разпространява из цяла Древна Гърция, на островите в Тракийско море, по градовете в Мала Азия. Орфей живее едно човешко поколение преди Троянската война и приживе вижда триумфалните резултати на своето дело, което е подкрепено от усилията на последователите му: Лин, Евмолп, Музей, Тамирис, Филамон и още много други тракийски поети и певци, оставили трайна следа в духовния живот. Делото им е подето от траките-жреци (от племето на бесите), които обслужват светилищата в целия регион – Елевсин, Делфи, на о. Самотраки, о. Лемнос и на много други места. Култът към Дионис чрез Орфей завладява умовете на будните и просветени гърци и финикийци, стига до Египет, Южна Италия и Рим. Намерени са папируси в гробниците в Египет, култови предмети и знаци, свързани с Орфей в катакомбите в Рим. Театърът, музиката, поезията в цяла Елада процъфтяват, показвайки произведения, базирани върху осветляване и популяризиране на онази част от мистериите на Дионис и Богинята-Майка, които не са тайна, скрепена с посвещение. Разкриването на тайни е било жестоко наказвано дори със смърт – Сократ изпива чашата с отрова. Така се стига до парадокса, че ние знаем много за това, къде и как се провеждат мистериите, за външната страна, за шумната показност, предназначена за забавление на широките маси (профаните, непосветените). В същото време се знае много малко за дълбоката, скритата същност на култа към Дионис. Не знаем почти нищо за космогонията (учението за произхода на света) на траките. Затворената общност на жреците не е допускала никой непосветен до тези впечатляващи познания за Земята и Вселената. Доказателство за това, че са били впечатляващи, е фактът, че са разтърсили из основи и са променили древния свят в района на средиземноморието, а впоследствие и цяла Европа.

Тези резултати не биха били възможни, ако Орфей бе останал само жрец и цар в Родопите. Неговият талант би му дал възможност да усвои до съвършенство тракийската космогония, тракийските обреди и ритуали при извършване на жертвоприношенията. Сами по себе си тези постижения биха били забележителни, но

КУЛТЪТ КЪМ ДИОНИС И ОРФИЗМЪТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:11 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:11

биха ограничили мащаба на делото му. Възможността да се обучава в Египет, във Финикия го прави Велик Посветен и енциклопедист на своето време. Той усвоява египетските йероглифи, финикийската писменост, може би подпомага делото на финикиеца Кадъм при пренасянето на финикийската писменост в Елада и създаване на гръцката писменост. Обширните му познания и възможността да се докосне до най-големите тайни на древността му показват, че имената на боговете са различни, но съдържанието на култовете е почти еднакво. Ако бъде извършена религиозна реформа по уеднаквяване на ритуалите и имената, то противоречията между народите биха намалели. Такава реформа, подкрепена от просвещение на всички хора, би променила света към хармония и човечност. У хуманиста Орфей зрее надеждата за един нов, по-добър свят. И той, в качеството си на Върховен жрец и цар на Тракия пламенно започва да реализира на практика замислите си. Успехите не закъсняват. Елада и Мала Азия се променят пред очите му.

Огромната популярност на култа към Дионис насочва големи маси хора към светилищата. Светилището в Делфи процъфтява. Даже след един голям пожар даровете му под формата на съдове, накити и др. възлизат на около 300 златни таланта (над 10 милиона долара).

Вероятно мнозина са се насочвали и към най-святото място – централното светилище на Дионис в Родопите. Беските жреци не са могли да допуснат непосветени да нахлуват на тълпи в свещената земя. Може би тогава са възникнали светилищата на Кронос, на Юпитер и на Уран около централното светилище на Дионис. По този начин се е постигала двойна полза: от една страна централното светилище на Дионис е било защитено, а от друга – пристигащите от чужди земи са могли да се поклонят на божествата в една близка и позната за тях обстановка.

Във връзка с това възникват въпросите за връзката между Уран, Кронос, Юпитер и Дионис и къде в земята на бесите са били разположени тези светилища?

От изучаването на творчеството на Орфей и на орфистите в известна степен е възстановена тракийската космогония. Оказва се, че орфизмът е стройно учение, което дава отговор на почти всички философски и гносеологически въпроси. Сътворението на света е изяснено в легендите за тракийския бог Фанес (от гръцки „излъчващ светлина“). Според тези легенди първоизточниците на нещата са Безкрайното време (Хронос) и Безкрайното пространство (Хаос). От тях се появява Световното яйце, което се пуква на две. От двете части на черупката се появяват Уран (Небето) и Гея (Земята), а от вътрешността на яйцето се появява първият двуполов бог Фанес, наричан от

гърците Протогон („Първороден“). В някои варианти на легендата се уточнява, че Хаоса произвел Нощта и Мъглявината. Мъглявината се сгъстила и родила Световното Яйце.

Известни са две страни на Фанес: М?тис („промисъл, мъдрост“) и Ерос („любов“). Вероятно, затова Фанес е двуполов, защото М?тис е отражение на мъжкото разумно начало, което е по-латентно и съзерцателно и Ерос, който е отражение на двигателното женско начало в смисъл на любовно желание. Още тук, на това първо и най-абстрактно ниво е заложен дуализмът на света. Разумът и чувствата, мозъкът и сърцето

След като родил Нощта и създал чрез нея Кронос, Фанес бил глътнат от сина на Кронос – Зевс. Така Гръмовежеца Зевс получил пълна власт над света.

От дъщеря си Персефона Зевс имал син Загрей. Съпругата на Зевс - Хера, възмутена от изневярата му, подучила титаните да убият Загрей. Титаните го преследвали, докато той сменил няколко пъти облика си: лъв, елен, бик. Те го подмамили с едно огледало (вложен е алегоричен смисъл) и докато той се оглеждал, го разкъсали на 7 части (в образа му на бик), сварили го и го изяли. Богинята Атина спасила сърцето на Дионис – Загрей и го предала на Зевс. Според една версия той го погълнал, а според друга – го зашил в бедрото си. Чрез смъртната Семела Зевс родил отново Дионис, вече с епитета Лизей („освобождаващ от грижи“, „даващ забрава“). Ядосан на титаните заради убийството на Дионис – Загрей (приемано за първородния грях), Зевс ги поразил с мълнията си. От пепелта на титаните („стремящи се“) се появили хората. В хората има две начала, защото в пепелта, от която са създадени, има две начала – от изядения Дионис-Загрей и от плътта на титаните. Едното начало е доброто, обусловено от божествената частичка от Дионис, а другото е злото, наследено от нечестивата част от титаните. Орфей учел, че човекът е съставен от божествена душа, която е безсмъртна, но е заключена в тъмницата на тленното смъртно тяло. Безсмъртната душа е свещена, но тя трябва да се изчисти и поради това скита между преражданията от тяло в тяло и дори понякога може да се прероди в животно.

[\[1\]](#)

Същността на орфизма се състои от една страна към намаляване и преодоляване на различията между различните религии и по възможност създаване на универсална, приемлива за всички народи философско-религиозна система, а от друга страна – в даване надежда на всички, че безсмъртната искра на духа може да бъде разпалена, титаничното начало може да бъде преодоляно и дионисиевото единство у всеки човек може да бъде възстановено. За това са необходими просвещение, строг аскетизъм,

забрана да се убиват животни и да се яде месото им. Проповядването на вегетарианство в онези древни времена е било равно на духовна революция. Острата реакция е отразена от Еврипид, който в драмата си „Иполит“ показва как цар Тезей укорява сина си, че като последовател и привърженик на Орфей е живеел по вегетариански.

За да постигнат очистиране на тялото и душата и просветление последователите на Орфей изпълнявали тайни духовни практики в затворени общества (само за посветени). Посвещението е многостепенно и в по-горна степен са допускали само преминалите съответното посвещение. Крайната цел е било сливане с божеството за вечна радост и щастие. След като Орфей влязал в подземното царство да търси любимата си нимфа (дриада – горска нимфа) Евридика и излязал от там, и благодарение на славата му на ясновидец и прорицател, той бил наречен трижды увенчания: в Ада, на Земята и на Небето. Щом може да влезе в Ада и да се върне, той е покорител на смъртта и носител на идеята за възкресението и вечния живот. На Земята Орфей е жрец и цар, а до Небето – царството на духа достигал чрез божествените си песни и чрез ясновидската си дарба.

Орфистите нямали определени места за светилища, те се молели на открито сред природата. Знае се само, че в техните мистерии имало мимически игри, хорови песни и обредни танци. Най-важната и същностна техническа част от техните мистерии било разкъсването на Дионис от титаните. Отначало Дионис – Загрей бил заменен с бик, но впоследствие разкъсването се правело символично.

При едно по-внимателно вглеждане в легендите и мистериите може да се отдели прастария тракийски пласт и новите напластявания, свързани с Орфей. Очевидно появата на гръцки имена на божествата в тракийската доктрина, подчиняването (раждането) на Дионис от главния гръцки бог Зевс и чисто орфическата борба за изчистването на душата (божествената искра) и сливането ѝ с божеството са привнесени елементи. Смяната на имената на боговете с гръцки може да се обясни с това, че днес ние научаваме за същността на орфизма, изучавайки книгите на гръцките орфисти и неоплатониците, за които орфизмът е бил свещено писание. Самият Орфей вероятно е бил съгласен с това и го е поощрявал, за да бъде тракийската доктрина разбираема за нетракийските народи и да стане по-близка за тях. Имало е и тракийски наименования като например бог Збелсурд (от тракийски – „който държи мълнията“). Открити са няколко негови светилища с посвещения в българските земи, едно от които е при с. Капитан Димитриево, Пазарджишки окръг (в непосредствена близост до столицата на Бесите – Бесапара). Вероятно това е тракийското съответствие на бог Зевс. В редица релефи и фризиви статуйки е представен по начин, по който сме свикнали да виждаме Зевс.

Има тракийско съответствие и на бащата на Зевс – титана Кронос. Това е бог Дарзалас (Дарзала, Дерзелат) – тракийско божество на земните недра и растителността, на плодородието и богатството. Култът му е привнесен в гр. Одесос (дн. Варна) и там отливали образа му върху сребърни монети още от II в. пр. н. е. Бил изобразяван като прав възрастен мъж с брада, понякога с венец на главата, с рог на изобилието и жертвена паница в ръце или като брадат тракийски конник с рог на изобилието. Известно е и друго име на Кронос – това е тракийският бог Ате (Ата). Той е Богът-Баща. Планетното съответствие на Кронос е Сатурн.

Дълго време в римския божествен пантеон главен бог е бил Сатурн. В негова чест са устройвани тържества с оргастичен характер – Сатурналии. Същите тържества в Гърция били наричани Кронии. Празникът Сатурналии трябвало да напомня за щастливите дни от сатурновия век на свободата и равенството. Той е започвал на 17 декември и продължавал отначало 3, а през времето на императорската епоха – 5 до 7 дни. Почитан бил моментът с най-късия ден в годината и началото на растежа на деня. Това означавало възкръсване на природата след зимния застои и надежда за бъдещо плодородие, каквото е имало през златния век на Сатурн. Хората на златния век, продължил докато управлявал Сатурн (Кронос), живеели щастливо, във вечна пролет. Не познавали мъки и труд, защото земята била общо притежание и им предоставяла неорана всичко в изобилие. От планинските дъбови клонки капели жълт долов плод и златожълт мед, течали реки от нектар и потоци от мляко. Нямали войни и нужда от войници, нямали престъпления и нужда от съдии. След дълъг живот хората умирали като потопени в спокоен сън и се превръщали в благосклонни божества.

За празника Сатурналии имало обща трапеза, изчезвали социалните различия, господари и роби се обслужвали взаимно. Всички се обличали еднакво – домашна роба, на главата плъстена шапка – символ на свободния римлянин. Робите можели да се излежават на господарските дивани и свободно да критикуват господарите си.

Рогът на изобилието е атрибут на Сатурн (Кронос, Дарзалас, Ате, Ата). И тъй като той е бащата на боговете, е изобразяван като брадат старец. В Рим е наричан още бог Айон и на скулптурни изображения е представян като възрастен мъж, със завити по тялото змии.

[\[2\]](#)

В индоиранската митология Кронос (Сатурн, Айон) е наричан Зерван – Акарана. Той е андрогинно божество и съдържа в себе си двете начала – добро и зло, мъжко и женско

КУЛТЪТ КЪМ ДИОНИС И ОРФИЗМЪТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:11 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:11

начало. Дуализмът е дълбоко присъщ за иранския пантеон. Името Зерван е синоним на Безкрайното време-Съдба. Андрогинната природа на Зерван показва, че е изначален бог. Легендата разказва, че той извършил жертвоприношения, за да се сдобие с поколение. След време се раждат двамата му сина-близнаци: добрият син Ахура Мазда като носител на идеята за Светлината (Зороаст) и злият Ахриман. Ахура Мазда е зороастрийският вариант на по-старото и известно име на сина на Зерван – Митра. Митра е светлина, извираща от небето, символ на доброто. В иранския свят са известни мистериите на Митра. Те се провеждат в пещери и се разиграва историята за раждането на Митра от скала (символ на неизменното духовно начало) и сцената, при която Митра по заповед на своя баща (Върховният бог Зерван) убива свещения бик. В Британския музей има мраморна група, показваща Митра Бикоубиец. Чрез убийството на Бика се събуждат положителните енергии и оплодителната способност на природата. Ритуалните продукти, които се използват в този случай, са хляб, вода и вино. Виното е символ на мъжкото енергийно начало, а хлябът (върху който изписвали кръст) е символ на земното, на женското начало. Култът определено има земеделско значение.

Съществува съответствие между Донисиевите мистерии, където се убива бик (символизиращ Дионис) и мистериите на Митра Бикоубиец. Не само видът на ритуалната жертва (бик), но и характера на мистериите – земеделски, целящи да се отключи плодородието и да се отбележи началото на възкръсването на природата, показва директна връзка между тях. Показателен е и моментът на провеждането – мистериите на Митра също се провеждат във връзка с най-късия ден в годината – около 22-24 декември.

Пълното съответствие между Дионисиите и Митраизма води до един много важен извод – щом Върховният бог от иранския пантеон Зерван - Акарана(Айон, Сатурн) съответства на Богът-Баща от тракийския пантеон Дарзалас (Кронос, Ате, Ата), то и синът от иранския пантеон Митра съответства на сина от тракийския пантеон – Дионис.

Гръцкият бог Зевс е привнесен отвън. Той е узурпирал мястото на Дарзалас (Кронос, Сатурн) като баща на Дионис. Вероятното обяснение на този факт е, че той е свързан с Орфей. Орфей е учил в Египет през XIII в. пр. н. е. Малко преди това там има промяна в египетския небесен пантеон. Богът Амон (от египетски Амана, Амун, „потайният“), изобразяван с две лица или с рога на главата, или като овен или мъж с овча глава, или като гъска от времето на новото царство (XVI в. пр. н. е.) се слял с Бога на слънцето Ра (Ре) в един бог Амон-Ра (скритото слънце). Смятало се, че неговото планетно съответствие е Юпитер, както са го наричали в Рим. Бил е възприеман като египетско съответствие на гръцкия върховен бог Зевс и на семитския (еврейския) бог Яхве(Саваот, Йехова, Яо). По-късно е възприеман като египетско съответствие на персийския бог Ахура Мазда (Юпитер), който детронира бог Зерван.

Може би, за да осъществи религиозната си реформа, Орфей трябвало да се съобрази с факта, че другите народи вече са приели Амон-Ра и Зевс с планетно съответствие Юпитер като върховни божества. Замяната на Дарзалас (Кронос) със Збелсурд (Зевс) е била сърцевината на реформата. Навярно точно това е предизвикало гнева на тракийските жреци – беси. Те са знаели как да защитават вярата си с оръжие от враговете. Сега атаката е била отвътре. Знае се със сигурност, че Орфей е загинал от насилствена смърт при ритуално убийство.

Осъждането и ритуалното убийство на Орфей от беските жреци е начало на капсулирането на траките. Но процесите на промяна в света на елините, финикийците и римляните са били отключени. Тълпите от прииждащи към светилището хора са били една реалност, с която е трябвало да се съобразят. Това е решило съдбата на светилищата на Кронос, Уран и Юпитер (Зевс) на територията на бесите в Родопите – те са останали да съществуват.

Известно е, че Уран (Уранос), който е свързан със своята майка и съпруга Гея, е бил особено почитан от жените (вакханки, менади). Вакханките са служителки на Богинята - Майка. Те са били воинствени. Обличали са се с дреха от лисичи кожи и поради това били наричани басариди (от гръцки басара – „лисица“). Често носели змии и имали татуировки на сърне на ръката си. В района на бесите има доказано светилище на Хера, която е възприемана като майка на боговете. Може би наравно с Хера там е почитан и Уран. То се намира над гр.Костандово. До него е открито и келтско селище. „През V – IV в. пр. н. е. келтите завладяват римската провинция Панония (в днешна Унгария) и продължават експанзиите си пред земите на даките в Трансилвания. Към 278 г. пр. н. е. те нахлуват в балканските земи и един от келтските племенни съюзи, след като покорил тракийското Одриско царство, създал силна държава със столица Тиле (вероятно съвременния Ямбол). Следи от тяхната култура са открити край градовете Пловдив, Пазарджик, Казанлък и в Родопите.”

[3]

„В периода 278 – 212 г. пр. н. е. Филипопол е владян от келтите. Освобождава го одриският цар Севт IV, подпомогнат от масово въстание.”

[4]

Келтите остават по българските земи около 200 години. Техните жреци (друидите) са осъществили контакт с жреците-беси, обслужващи централното светилище на Дионис. Светилището продължава да функционира доказано до 60 – 59 г. пр. н. е., когато е направено пророчеството на Гай Октавий за сина му Октавиан Август. Тогава Октавиан е бил на 3 години, а пророчеството се изпълнява след 32 години, когато той става римски император. Келтите са живели в мирно съжителство с бесите край Костандово. Действащо е било и светилището край Костандово, на което вероятно освен към Хера, се е отдавала особена почит и към Уран.

При направени археологически проучвания край с. Бабек, Благоевградска област е открито светилище на тракийския бог Збелсурд (мятащия мълнии). Той е точно съответствие на Зевс Гръмовержец. Село Бабек е в непосредствена близост до връх Сютка, където вероятно е било централното светилище на Дионис. И доколкото Зевс има планетно съответствие Юпитер, може да се предположи, че това е било светилището на Юпитер в Родопите

Недалеч от връх Сютка, в югоизточна посока, се намира римското (генуезко) селище Джаневра (Джанеоврис). Култът към Дионис в Южна Италия и Рим е бил много разпространен. Вероятно прииждащите поклонници са създали свое селище. Показателно е името му – Джанеоврис (изворите на живота). Знаем колко много траките са почитали изворите. И доколкото в Рим на особена почит е бил бог Сатурн (Кронос), може да се предположи, че около Джаневра – с. Любча (Орфеевград) – Доспат (Виденица) е имало светилище на Кронос (Сатурн). За това свидетелства и намерената край Смолянските езера „оброчна плоча с изображение от двете страни – нещо рядко. На лицевата страна може да се види Дионис с кратер на рамо, придружен от панименада. Те се люлеят в танц, усмихнати и опиянени. На обратната страна – двуколка с четири коня, препускащи в луд бяг. Поводите държи Дионис, а до него жена, държаша кратер. В долния ред са изобразени бог Митра и други източни божества. Това е странна симбиоза между тракийски и източни култове и показва древни културни връзки.” [\[5\]](#)

Тази оброчна плоча най-вероятно е донесена от римски войници, приели митраизма. Известно е, че заедно с хора от източно-иранските римски провинции, включени в римските легиони, е внесен култът към Митра. Скоро той е възприет дори от някои императори. Митраисти са били императорите Траян, Нерон, Марк Аврелий и много войници и военачалници. Почти пълното съответствие на култа към Дионис и култа към Митра е бил добра предпоставка за културен обмен и съвместно съжителство на римляните в селището Джаневра и бесите.

По този начин храмовете-светилища на Кронос (Сатурн) край Джаневра, на Юпитер (Зевс, Збелсурд) край с. Бабек и на Уран (почитан от жените успоредно с Хера) край Костандово образуват един триъгълник около централното светилище на Дионис в района на връх Сютка. Между тези помощни светилища и централното светилище е имало защитни кули и крепости. Зад тези кули и калета, които са образували вътрешната защита (цитадела) на централното светилище, са били свещените земи, в които са влизали малцина избрани. В централното светилище е бил съхранен тракийския култ към Дионис такъв, какъвто е бил преди Орфей и какъвто е запазен хиляда и повече

КУЛТЪТ КЪМ ДИОНИС И ОРФИЗМЪТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:11 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:11

години след Орфей почти непокътнат. Тракийските племена от племенния съюз на бесите и най-вече бесите, са били свободни и непокорни. Били са почитани от всички, докато римляните не предават част от територията на бесите заедно със светилището на одрисите. Тогава беският цар и жрец Вологес вдига въстание, помита одрисите и не допуска оскверняване на светилището. Почувствал, че бесите повече не могат да обслужват и пазят светилището, той решава да го погребее завинаги. Всичко е укрито и замаскирано, следите са премахнати. И когато поколенията се сменят, пътищата са забравени и светилището тихо влиза в историята.

[1] Георги Батаклиев, „Антична митология – справочник”, ДИ „Д-р Петър Берон”, С. 1985, стр. 117-118

[2] Ал. Алексиев–Хофарт, „Изгубените кодове на древните българи”, изд. Тангра ТанНакРа, С., 2002 г.

[3] Стефан Никитов, „Древните цивилизации”, Изд. „Д-р П. Берон”, С., 1981, стр. 25

[4] <http://old.plovdiv.bg/docs/tsv/Ob%zpiska%chast%201.pdf>

[5] Н. Гигов, „Тайните на Орфей”, Хелиопол, 2006 г., стр. 19